
КОНЦЕПЦИЯ

ЗА ДЕЙНОСТТА НА ВИСШИЯ СЪДЕБЕН СЪВЕТ

Изготвена от:

Мария Кирилова Терзийска

Номинирана за избран член на ВСС от квотата на съдиите

м. април 2022 г.

СЪДЪРЖАНИЕ

I. МОТИВИ	3
II. ОСНОВНИ АКЦЕНТИ И ПРИОРИТЕТНИ ДЕЙНОСТИ НА ВСС	5
III. КОНКУРСИ И АТЕСТИРАНЕ	6
IV. СЪДЕБНА КАРТА И НАТОВАРЕНОСТ	11
V. ЕЛЕКТРОННО ПРАВОСЪДИЕ.....	15
VI. КОМУНИКАЦИЯ СЪС СЪДИЛИЩАТА	20

I. МОТИВИ

Уважаеми колеги съдии,

След двадесет и две години правораздаване в името на народа и при заявената искрена подкрепата на колегите съдии от съдебния район на Апелативен съд - Варна признавам, че повече от всякога вярвам в правилния личен избор да се кандидатирам за член на Висшия съдебен съвет - органът, който по Конституция и закон е призван не само да представлява, но и да отстоява независимостта на съдебната власт. За себе си приех, че е време да работя, в предоставения от законодателя мандат и с инструментариума, произтичащ от правомощията на ВСС, за правораздаващите в името на народа.

Цялата ми професионална кариера е преминала в органите на съдебната власт – от младши съдия до съдия в Окръжен съд като в последните вече осем години заемам и длъжността заместник на административния ръководител.

В работата си преминах през всички области на правото: наказателно - като първоинстанционен съдия в районния съд, административно - като част от административното отделение на окръжния съд и към момента – в търговското отделение на съда като разглеждам и въззивни граждански дела. Считаю, че последователното ми израстване в инстанционните нива на съдебната система, съпроводено с познания в детайли на различните процесуалноправни и материалноправни норми са онази необходима база, която ми позволи и заемането на административна позиция през 2014 година.

Като съдия винаги се стремя да прилагам закона правилно и справедливо и да спазвам принципите на етично поведение на магистрата. Не намирам за случаен фактът, че първият семинар, на който присъствах още като младши съдия беше на тема „Съдебна етика“. Отстоявам, че чистотата в отношенията с колегите и към околните е задължителна и необходима част от качественото правораздаване и е категоричен критерий за висока нравственост на магистрата, каквато трябва да се поддържа, дори когато той престане да бъде част от съдебната система.

Споделям разбирането, че работата в колективен орган, какъвто е Висшият съдебен съвет, изисква натрупан административен опит, който несъмнено е полезен с оглед обема на разписаните правомощия на кадровия орган и формите за тяхното реализиране.

Заеманата през изминалите осем години длъжност на заместник-председател и ръководител на търговското отделение в Окръжен съд - Варна ми позволи да изградя трайни навици за ефективно управление на работните процеси, работа в екип, диалог с колегите и намиране на бързи решения за справяне с професионалните предизвикателства. Имах възможността да видя и една много съществена страна от общуването с хората, която изисква правилен подход при разрешаване на междуличностни конфликти, каквито неминуемо се появяват в процеса на работа и предполагат такт, толерантност, взаимни отстъпки и позитивно мислене.

В последните години активно подпомагам ВСС чрез работа като член на различни работни групи, две от които постоянни към СК на ВСС и свързани с разрешаване на едни от най-наболелите проблеми за колегите съдии – натовареността и работата с ЕИСС, в контекста на предизвикателството „електронно правосъдие“. Общуването с другите колеги съдии и съдебни служители от различни нива на съдебната система, в рамките на работните групи, ми позволи да видя многообразието от гледни точки по разискваните теми, да подобря и комуникационните си умения, и тези за работа в екип, което е от несъмнена лична и професионална полза. За последното способства в значителна степен и работата ми като преподавател в НИП. Преподавателската ми дейност бе възможност да се убедя лично в спецификата на съдилищата по места, колко е важно да се поддържа интензивна връзка с тях и тези различия да се познават и съобразяват.

Като представител на българската съдебна система в многобройни прояви с международен характер, се запознах с добрите практики на държавите-членки в ЕС, което ми помага да съм уверена в нововъведенията, които реализираме и да подобрявам визията за целите, които искаме да постигнем в правораздаването у нас.

Определям се като толерантна, открита в отношенията и диалогична, качества които биха ми помогнали за справяне с отговорностите на изборната длъжност, в случай на гласувано от ваша страна доверие.

Мотивирана съм да подпомогна с опита, който имам, изграждането на ефективно работещ Висш съдебен съвет и вярвам, че това е възможно да бъде постигнато с ясна визия за ролята и същността на този управленски орган, както и с активното участие на съдиите.

II. ОСНОВНИ АКЦЕНТИ И ПРИОРИТЕТНИ ДЕЙНОСТИ НА ВСС

Последните години и особено месеци са белязани от динамични политически процеси и сериозни икономически и социални предизвикателства пред държавата, Европа и света. На този фон, за българското общество темата за адекватната реформа на съдебната власт не слиза от обществената трибуна.

В състояние на чести промени, българският съд остана последният гарант за върховенството на закона, въпреки неспирните опити за дискредитиране на съдебната власт от политически кръгове, представители на властта и лобита на интереси. Опитът ни от изминалите години показва, че независимо от трудностите, пред които бе изправена, съдебната система продължи да върши своята мисия в името народа, благодарение на професионализма, честността и отговорността на магистратите и служителите.

В отстояването на основните принципи на правовата държава Висшият съдебен съвет заема съществена роля, отредена му от Конституцията и Закона за съдебната власт да бъде гарант за независимостта на съдебната власт, като я управлява и защитава по начин непозволяващ вътрешна или външна намеса върху свободата на съдията, в процеса на правоприлагане.

Като кандидат за избран член от квотата на съдиите излагам виждането си за развитието на кадровия орган, преимуществено що се касае до дейността на съдийската колегия и работата ѝ през предстоящия мандат.

В закона за съдебната власт са разписани основните правомощия на Висшия съдебен съвет /ВСС/, всяко от които с еднаква тежест и отговорност.

Бих открила няколко от тях, с оглед на най-актуалните и наболели за професионалната среда проблеми. Едната категория са тези по чл. 30 ал.5 т.1 и 2 и т.9, свързани с кариерното развитие на магистратите, атестационните процедури и комплексното оценяване на съдиите, административните ръководители и техните заместници. Друга касаят правомощията по решаване

на въпроси със съдебната карта и натовареността. Това са тези за организацията на дейността на съответната система от органи на съдебната власт, в това число предложения до ПВС за определяне броя на съдебните райони и седалищата на районните, окръжните, административните и апелативните съдилища; за определяне броя на съдиите във всички съдилища. Особено спорен е и въпроса за начина, по който се развива процесът по дигитализация в съдебната система в контекста на електронното правосъдие. Не на последно място трябва да се акцентира и върху ролята на ВСС в процеса на комуникация със съдилищата.

III. КОНКУРСИ И АТЕСТИРАНЕ

1. Състояние на процесите към настоящия момент. Особенности на процедурите. Положителни и отрицателни аспекти.

Нормативната уредба на процедурите по провеждане на конкурси за младши съдии, за първоначално назначаване в системата, за преместване и повишаване се съдържа основно в устройствения закон ЗСВ и приетите от ВСС Наредба № 1/2017 г. за конкурсите за магистрати и за избор на административни ръководители в органите на съдебната власт както и Наредба № 2/2017 г. за показателите, методиката и реда за атестиране на съдия, председател и заместник-председател на съд.

През 2019 година с решения на СК на ВСС са обявени конкурси за повишаване в окръжните съдилища и Върховен касационен съд – Търговска колегия. През 2020 г. са открити конкурсни процедури за повишаване за заемане на свободни щатни длъжности в Гражданска и Наказателна колегии на ВКС, а през 2021 г. са обявени конкурси за заемане на 23 свободни бройки в административните съдилища и 19 длъжности за съдии в апелативните. Нито един от тези конкурси не е приключил към момента.

Тази неприемлива продължителност, от една страна не позволява своевременно обезпечаване на съответните органи на съдебната система с така необходимите кадри, а от друга затруднява нормалното осъществяване на правораздаването, което по необходимост превръща института на

командирането, от такъв, чието прилагане трябва да бъде по изключение, в единствена възможна мярка за преодоляване на кадровия дефицит.

Единствено по отношение на конкурсните процедури за младши съдии и младши прокурори може да се отбележи, че се развиват и приключват в разумен времеви диапазон, но тези кадри с оглед статута им и мястото в йерархията на съдебната система не могат в цялост да покрият празнотите в щата на съответната единица.

Като една от причините за забавените процедури бих посочила неясните и тромави процедури, разписани в ЗСВ и Правилата на Висшия съдебен съвет за провеждане на конкурсите, които в отделни части допускат и спорно прилагане, с което да предизвикват тяхната отмяна от Върховния административен съд и при минимални нарушения.

В т.21 от последното становище № 24(2021) по въпросите за „Развитие на Съветите на съдебната власт и ролята им в независимите и безпристрастни съдебни системи“, Консултативният съвет на европейските съдии /КЕСС/ посочва следното: *„..... много от съдиите в Европа смятат, че решенията относно подбора и повишението на съдиите не се вземат само въз основа на техните качества. Следователно е от решаващо значение Съветите да работят въз основа на етични правила и, доколкото е възможно, конкретни обективни критерии за назначенията и повишенията и да оценяват всеки кандидат в прозрачна процедура, завършваща с мотивирано решение. Съдиите, които смятат, че правата им са пренебрегнати, трябва да имат право на съдебна проверка“.* За съжаление, трябва да се съглася с подобно становище, което по мое мнение се споделя от много колеги в страната.

Разбира се, трябва да се отчетат усилията на членовете на сегашния ВСС за промяна в правилата и поставянето на проблемните моменти за широко обсъждане и вземане предвид мнението на магистратите. След поредица отменителни решения на ВАС на решения на кадровия орган по провеждане и назначаване на магистрати, резонно се предприеха стъпки през 2021 г. за изменение на Наредба № 1/2017 г. с цел създаване на ефективни гаранции за обективно и законосъобразно провеждане на конкурсните процедури от ВСС при спазване на разпоредбите на ЗСВ и основните принципи на административното производство.

Що се отнася до процедурата по атестиране, последните промени от 2021 г. следва да се доразвият.

2. Предложения за подобряване на ефективността на процесите и необходимия подход.

2.1. По отношение на процедурите по атестиране:

Необходимостта от анализ на първо място именно на горните правила е и с оглед съществуващото изискване за атестиране на магистратите и при участие в процедури за кариерно развитие.

Първият проблемен момент, който ще визирам е този, свързан със състава на Комисията по атестиране и конкурси /КАК/ към СК на ВСС, част от който, според чл. 37 ал.4 от ЗСВ, респективно чл. 3 ал.1 и 2 от Вътрешните правила за организация на дейността на КАК към СК, и след последните промени, са и петима съдии, които подпомагат дейността на Комисията за период от една година с откъсване от преките им служебни задължения /четирима с ранг на ВКС или съдии от ВКС, избрани от Пленума на този орган на съдебната власт и един съдия с ранг на ВАС, изпран пряко от Пленума на този съд/.

Обстоятелството, че на практика за член на комисията може да бъде избран и съдия от първостепенен или въззивен съд /в рамките на нивата на общите съдилища/ е израз на равнопоставеността на магистратите от гледна точка на възможността да бъдат избрани за членове, но от друга през годините на съществуване на тази възможност, а и към момента, сред професионалната общност има резерви що се касае до това съдия, правораздаващ в по-ниско ниво да участва в атестационни процедури на съдии, работещи в по-горен съд. Разбира се, такова е към момента законодателното разрешение.

Вън от горното, по-съществен е въпроса за това необходимо ли е КАК да включва в състава си действащи съдии, при условие, че към момента се подпомага в дейността си от помощни атестационни /ПАК/ като личното ми становище е, че има достатъчно аргументи за преосмисляне на това положение. Още повече именно тези колеги съдии, според разписаното в чл. 57 от Наредба № 2/2017 г., в рамките на атестационните процедури са натоварени с проверка на изготвените атестационни формуляри и предложените оценки от

ПАК. Последното, особено при обявени конкурси, в които е обичайно участието на голям брой колеги, води до ненужно забавяне и утежняване на процедурите по своевременното им провеждане. Освен това двойната проверка създава усещането, че колегите, членове на ПАК са недостатъчно обективни при оценяване качествата /делови и нравствени/ на атестирания. Това вреди на работния климат и е предпоставка за възникване на ненужни никому конфликти.

Въпреки доста подробно разписаните правила в Наредба № 2/2017 г. ще акцентирам, че към момента срока, в които ПАК трябва да извърши атестирането, а именно три месеца от получаване на преписката по атестационната процедура има резон да се намали /поне в случаите по чл .9 т.4/, което би рефлектирало положително върху бързината. Разбира се, този срок може да бъде различен за ПАК от различните по степен съдилища /окръжни, апелативни и ВКС и ВАС/ с оглед пирамидалната структура на съдебната система и факта, че съдиите от по-горестоящия орган обичайно се налага да участват в повече от една ПАК, но това не изключва горното, като срокът естествено трябва да е съобразен и с обема достоверна информация, която трябва да се провери. Липсва и срок за произнасяне от ПАК при връщане на преписката в съответните случаи по чл. 61 от Наредбата.

Като цяло точковата система за атестиране има своите предимства и трябва да се отчете, че разчита на обективни критерии. Въпреки това ми се струва, че е добре да се помисли за следното: след като ПАК постави крайния брой точки, на база същите да се даде съответната оценка „задоволителна“; „добра“, „много добра“ или отрицателна, но без фокус върху цифровото изражение на оценката. Защото считам, на първо място, че много трудно всеки от нас би разграничил качествата на съдия с 99 точки и такъв с поставени 100, на следващо, защото когато е намесен човешки фактор в оценяването колкото и да са обективни критериите, винаги има преценка на личността и на последно, но не по значение – значително ще се редуцират възраженията срещу комплексните оценки, които се превръщат буквално в ябълката на раздора най-вече в хода на конкурсните процедури. Последното ще гарантира и равнопоставеност на всички колеги с една и съща оценка при кандидатстване за преместване или повишаване.

За да обобща – необходимо е преосмисляне на нуждата в състава на КАК да има действащи съдии /или поне да са от ВКС и ВАС/, може да се дискутира корекция на сроковете в посока намаляване за изготвяне на атестациите от ПАК и поставяне на такъв особено в хипотеза на връщане на преписката по чл. 61 от Наредбата. Добре би било да се помисли за премахване на цифровото изражение в самата крайна оценка, респективно то да служи само за поставяне на такава.

2.2. По отношение на конкурсните процедури

Своевременното попълване на свободните щатни бройки е с особена важност в контекста правото на съдията за професионално израстване.

В действащата Наредба № 1/2017 г., така както е разписана процедурата по провеждане на конкурсите, оставам с впечатление, че се акцентира повече върху процедурните въпроси /срокове, конституиране на комисии и т.н./, вместо върху оценяването на участващите, на което е посветен основно текста на чл. 40а, който е общ до степен, че разколебава у колегите обективността на оценяващите. Липсва тежест на всеки от критериите по чл. 40а ал.2 /например аналогично на придадената такава по елементите на атестиране/.

Напоследък от част от магистратите се споделя и виждането, че е резонно Общото събрание на съдиите от горестоящия орган да дава становища за качествата на кандидата при участие в процедура за повишаване. Действително тази идея намира своето основание в това, че съдиите от следващата по степен инстанция в съдебния район, обичайно най-добре познават работата на кандидата и би било законово оправдано с оглед принципа за активно участие на съдиите в управлението на системата, проявление на който са и разписаните правомощия на Общите събрания. Това конкретно обаче, не е разписано в ЗСВ. Затова има аргументи и за противното виждане у друга част от колегите, че въвеждането му може да породи основателна загриженост за заобикаляне на обективните критерии за оценяване в конкурсите чрез използване на механизми, които биха поставили един кандидат пред друг по неприемлив начин. Например да се отдаде приоритет на командирован съдия, особено като се има предвид, че няма

унифицирана процедура за командироване. А и атестирането се извършва от съдии в горестоящия съд.

Затова ще поставя акцент върху основното – добре е да се работи върху въвеждане на относителна тежест на критериите, които се съобразяват при оценяване, за да се гарантира прозрачност при вземане на решения. А ако се подобри процедурата по атестиране като част от конкурсната, би се оптимизирал процеса и по Наредба № 1/2017 г.

IV. СЪДЕБНА КАРТА И НАТОВАРЕНОСТ

1. СЪДЕБНА КАРТА.

Като част от мерките на ВСС по плана за действие за изпълнение на препоръките от Доклада на Европейската комисия от януари 2016 г. по Механизма за сътрудничество и оценка, в рамките на проекта „Създаване на модел за оптимизация на съдебната карта на българските съдилища и прокуратури и разработване на Единна информационна система на съдилищата“ на Висшия съдебен съвет, през 2020 г. бяха представени на вниманието на съдийската общност и заинтересованите организации и граждани четири проекта на модели за реформа на съдебната карта на районните съдилища.

В хода на проведените дискусии, от страна на съдиите бяха поставени въпроси, открояващи критични моменти по всеки от разработените варианти на модели, някои от които свързани с опасенията от закриване на малки районни съдилища /включително чрез обединяване с други/ на географски принцип в контекста на достъпа до правосъдие на гражданите, неравномерна натовареност и други при общото убеждение, че трябва да се запази идентичността на съдилищата и съдебните райони.

Избраният за реализация модел 4 не се случи, а останалите три модела към момента като че ли не стоят на дневен ред. За съжаление, отразеното в Доклада за напредъка на България на ЕК от 2018 г. е актуално и към днешна дата – четири години по-късно /цитат/: *„Що се отнася до съдилищата, Висшият съдебен съвет е възприел предпазлив подход към този въпрос /бел. управлението на натовареността и свързаната с това евентуална бъдеща*

реформа на съдебната карта/ в очакване на резултата от текущ проект и в момента изглежда все по-невъзможно в близко бъдеще да се осъществи реформа на съдебната карта“. Пак там, ЕК подчертава необходимостта в по-дългосрочен план да се осъществят реформи от по-структурен характер като гаранция за ефективност и ефикасност на правосъдната система. Не много по-различно е и становището в последващите доклади на ЕК относно върховенството на закона, които замениха тези по механизма за сътрудничество и проверка на ЕК.

Безспорно, пред състава на следващия ВСС този въпрос ще стои отново и ще изисква продължаване на усилията за оптимизиране на процесите в съдебната система особено що касае натовареността без това да е в ущърб на ползващите услугите на същата система.

2. НАТОВАРЕНОСТ

2.1. Процесите към момента.

Въпросът за неравномерната натовареност на съдилищата и концентрацията на огромния брой дела в съдилищата, особено в столицата, стои не от вчера за разрешаване пред кадровия орган. Управлението на натовареността е ключов въпрос и правилният подход е в основата на реформата на съдебната карта. **Подходящите механизми за регулиране на неравномерното натоварване и адекватните анализи на показателите за натовареност, базирани на обективни оценъчни данни са задължителни и до голяма степен биха предопределили подходящия модел за реформа.**

За преодоляване на натовареността по граждански дела на част от съдилищата, от една страна бяха реализирани законодателни промени в ГПК чрез промяна в подсъдността на определена категория дела. Бе създадена и експертна работна група с участие и на съдии по проект „Продължаваща реформа в заповедното производство“, чиято цел бе да продължи усилията за регулиране на натовареността чрез законодателни механизми и чийто доклад бе публикуван в края на м. 08.2021 г.

Там където бе необходимо беше увеличен и щата на съдилищата. През 2020-2021 г. се увеличи за отделни съдилища и щата за съдебни помощници в опит да се реагира за разрешаване на този проблем.

Задължително е да се посочи, че усилията на ВСС за обективно отчитане на натовареността на съдиите и като функция на нея – на съдилищата са с начало още в мандата на ВСС 2012 – 2017 г., в рамките на който бе проведено и емпиричното проучване сред съдиите, целящо да установи върнатата единица време като база за отчитане на тежестта на делата и оттам натовареността.

Проучването бе на ръба на представителното, бе посрещнато с неодобрение от страна на съдиите, защото изискваше попълване на данни за време за обработка на дела, извършване на процесуални действия и други без предварително да се разясни в достатъчна степен конкретният целен резултат.

Това наложи създаване на работни групи по натовареност към КСКНСС за последващо доработване на коефициентите за тежест на делата, при зачитане на резултатите от емпиричното проучване, включително добавяне на нови производства, работата по които да се отчита адекватно. Трябва да се настоя, че в резултат, беше обхваната в значителна степен съществената работа на съдиите по делата с оглед обективност на данните, които ще се извличат.

За целта, в рамките на мандата на предходния ВСС бяха изработени и Правила за оценка натовареността на съдиите /ПОНС/, които съдържаха алгоритъма за оценяване на свършеното от съдията по делото, от гледна точка на коефициента на тежест, към момента на неговото приключване. Създадена бе и Системата за изчисляване натовареността на съдиите /СИНС/. Същата и към момента се ползва за отчитане натовареността на дела, образувани от общите съдилища в старите деловодни системи /преди ЕИСС/ както и от колегите от административните съдилища.

СИНС позволява автоматичен еднопосочен пренос на данни за вида на делото и коефициента за тежест от съответния софтуерен продукт, ползван за разпределението на дела, но не дава възможност за автоматично начисляване на данни за натовареността на база извършена работа по делата.

Въпреки че според ПОНС, данните от СИНС трябваше да съставляват официални такива за натовареността на съдилищата, на практика до края на 2021 г. това не се случи.

С въвеждането на Единната информационна система на съдилищата /ЕИСС/, пилотно през юли 2020 г. в част от съдилищата и поетапно през 2021 г. в останалите, се постави отново въпроса за отчитането на натовареността на съдиите, правораздаващи в общите съдилища чрез създадения нарочен модул в ЕИСС, който позволява дейността по делата от тяхното образуване до постановяването на крайния съдебен акт да получава цифров измерител поетапно и най-вече автоматично, като се сведе човешката намеса до минимум с оглед избягване на грешки. Това наложи работните групи по граждански и търговски и по наказателни дела да преработят алгоритмите за поетапното начисляване и да разчетат нови формули за отчитане на т.нар. допълнителни дейности, които съдиите извършват по делата. ВСС при изменения в ПОНС, съответстващи на новите нужди като данните за 2022 г. трябва да оформят първата официална статистика за натовареност.

2.2. Проблемни моменти и подход за разрешаването им.

На първо място трябва да се посочи, че ЕИСС се определя от една част от съдиите като тромава, нефункционална, неадаптивна като не липсват и по-крайни оценки в негативен аспект. Затова при извличане на данните за натовареност след приключване на отчетния период трябва много внимателно да се анализират като се държи сметка, че са първи, че ЕИСС е в непрекъснат процес на доработка. Цифрите ще трябва да се ползват пестеливо, като изходна база за последващи сравнения, като според мен ще е необходимо проследяването им поне през още една година, за да служат като критерий с необходимата тежест при разрешаване натовареността.

На следващо място трябва да се посочи и друго. След въвеждането на ЕИСС, подходът за отчитане натовареността на общите съдилища и административните стана коренно различен, особено от гледна точка на различния времеви момент на натрупване на коефициента за тежест. Това неминуемо ще доведе до различна оценка на получените статистически данни. Следователно предполага аргументирано и с повишена чувствителност да се вземат решения, основани да извлечения от двете системи – СИНС и ЕИСС.

Разбира се, разумно ще бъде да се уеднаквят системите за отчитане натовареността в съдилищата като това би могло да бъде предмет на дискусия от членовете на следващия ВСС.

В по-краткосрочен план считам, че може да се помисли за преразглеждане на ПОНС в някои аспекти, въпреки че известни корекции на разписаните правила бяха направени през 2021 г. Например в частта относно дейностите по приложение 4, които съгласно ПОНС са само с информативен характер, а не би следвало, доколкото не се презумира извършването им дефинитивно от всеки съдия.

Ще трябва да се проследи внимателно и как биха се отразили на натовареността евентуални изменения в ГПК /касателно централизираното разпределение на заповедните производства, които не се приемат еднозначно/.

Накрая, както посочих, един от начините за намаляване на дисбаланса в натовареността е и назначаване при необходимост на съдебни помощници. По отношение на правата и обема от задължения, които да се възложат за изпълнение на тези висококвалифицирани кадри, липсва обаче подробна нормативна уредба. Няма сериозно проучване сред магистратите за дейностите, с които трябва да бъдат натоварени помощниците и на практика всеки съд сам определя същите. Както споменава КСЕС в т.16 на своето становище № 22(2019) по темата за ролята на съдебните помощници: *„много малко държави членки събират данни за това колко полезни са съдебните помощници всъщност“* като препоръчва да се извърши оценка на приноса в контекста на подпомагане на качествено правораздаване в интерес на обществото.

И пак там, за да завърша по темата, в т.14 КСЕС акцентира, че *„съдебните помощници не трябва да бъдат наети за сметка на назначаването на достатъчен брой съдии“* в светлината на принципа и изискванията за легитимност на съдебните решения, прокламиран в чл. 6 от ЕКПЧ.

V. ЕЛЕКТРОННО ПРАВОСЪДИЕ

1. Оценка на постигнатото

Ще започна тази изключително значима за магистратската общност и обществото ни тема за дигитализацията на процесите в правораздаването с това, че този процес трябва да се проведе докрай, но отговорно и с мисъл за основните права на индивида, така както са разписани в Европейската конвенция за правата на човека и основните свободи, особено в чл. 6 относно правото на достъп до съд, както и в Конвенцията за защита на личните данни.

Електронизацията на съдебния процес трябва да е с цел по-ефективно и качествено правосъдие, а имплементирането в съдебния процес на достиженията на информационните технологии са средство за постигането ѝ.

Както е заявено в част Първа на последните Насоки на Европейска комисия за ефективност на правосъдието на Съвета на Европа (СЕРЕЈ) по въпросите за дигитализация на правосъдието, приети на 37-та среща през декември 2021 г., *„... прилагането на цифрови решения в съдебната система следва да се разбира като системна и всеобхватна реформа, която надхвърля чисто технологичния аспект“*. И продължава, че цифровизацията на съдебните процедури са продължаващи процеси, които са част от пълна „екосистема“ от услуги било дигитални или не, а не толкова самостоятелно обособени процеси с твърда времева рамка за изпълнение.

В светлината на горните насоки, които напълно споделям, измененията от последните години в процесуалните закони и Закона за съдебната власт, очертаващи рамките на т.нар. „електронно правосъдие“, особено от гледна точка на началния момент на правоприлагане, не бяха съобразени с етапа, на който се намира процеса по разработване на съответните информационни системи на съдилищата, които са инструмента за тази реформа.

Финансираният от Европейския социален фонд (2016—2020 г.) проект „Създаване на модел за оптимизация на съдебната карта на българските съдилища и прокуратури и разработване на Единна информационна система на съдилищата“ обхваща общо седем дейности, две от които са конкретно свързани с цифровизацията и електронното правосъдие. И това са „Разработване и внедряване на Единна информационна система на съдилищата“ (ЕИСС) и „Създаване на специализирана информационна система, включваща инструменти за анализ и мониторинг на факторите, свързани със социално-икономическото развитие на съдебните райони и натовареността на съдилищата и прокуратурите“ (SISMA).

ЕИСС беше внедрена пилотно в избрани районни, окръжни и апелативни съдилища на България от 01.07.2020 г. и беше посрещната с голяма доза неодобрение от съдиите и служителите поради това, че беше тромава, несъобразена с нуждите на ползвателите ѝ, отнемаща твърде много време за елементарни действия по вписване на съдебни актове, непредвидима, създаваща опасност от допускане на множество грешки и други.

Това доведе до безпрецедентен бум на отправени от съдиите и служителите към изпълнителя, посредством създадения комуникационен канал, искания за спешни корекции на софтуеърни позиции, въвеждане на липсващи номенклатури, изчистване на излишни, попълване на данни и други, а предвид опасенията за непригодност на ЕИСС, временно бе спряно използването ѝ от съдилищата от 16.09.2020 г. до края на годината.

Като положителен момент трябва да се отчете, че съставът на действащия ВСС реагира адекватно за подобряване на функционирането на ЕИСС като най-същественото бе сформиране на постоянна работна група за анализ на проблемите и мониторинг на работата на информационния продукт. Няма да е пресилено да кажа, не само защото съм част от тази работна група, че колегите съдии и служители полагат изключителни усилия да реагират системно и рационално на отправените искания към изпълнителя и към момента работата със системата е многократно улеснена.

Тук е мястото да се отчете и ролята на Националния институт на правосъдието, който в спешен порядък съумя да организира множество семинари изцяло с практическа насоченост за обучение на съдиите и служителите с ЕИСС, ползата от която е обективно видима.

След влизане в сила на законодателните изменения в края на м. 06.2021 г., в общите съдилища и специализираните наказателни съдилища /с изключение на ВКС и административните/ започна образуването на т.нар. „електронни дела“ като продължение на процесите по цифровизация на правосъдието.

Преминаване изцяло към безхартиен обмен на информация между съдилищата и участниците в съдебните производства обаче няма и това се дължи на множество фактори: спецификата на съдопроизводствата, липсата на техническа обезпеченост на съдебните институции, което налага създаване и поддържане на хартиен носител на делото. Друг е въпроса, че съществува реална необходимост от съхраняване на оригинали, депозирани от страните с

оглед производства по оспорване на доказателствената стойност. Разглеждането на определена категория дела, едновременно от общите съдилища /първоинстанционни/ и специализираните административни /като касационна инстанция/ при отсъствие на система за пренос на данни между съдебните органи и като се има предвид, че административните съдилища не ползват ЕИСС, създава необходимост не само от хартиени досиета, но се поставя под съмнение и легитимността на постановените съдебни актове, подписани с КЕП в ЕИСС.

Съществен проблем се открие и на плоскостта на това, че към момента ЕИСС не позволява пълен пренос на данни към външните системи, ползвани от потребителите на съдебни услуги, в частност ЕПЕП, което пречатства регистрираните в тази система от адекватен достъп до цялото дело.

И на последно място, създава неудобства работата както на съдиите и служителите, така и на външните ползватели през ЕПЕП, със самите данни по делото. Електронната папка в ЕИСС не е организирана по начин, позволяващ хронологично подреждане на постъпили инициращи и съпровождащи документи и към тях произнесените съдебни актове, които се достъпват през други секции. Това налага и ползването на хартиения носител на делото за улеснение при произнасяне.

От друга страна като положителен и улесняващ работата на съдиите момент, трябва да се посочи възможността за дистанционно достъпване на делата чрез КЕП, извън сградата на съдилищата, което облекчи неимоверно своевременното постановяване на актове, особено в контекста на пандемията COVID-19 и честото отсъствие на колеги по причини от здравословен характер.

2. Предстоящи задачи за разрешаване.

Липсва разногласие, че перспективата пред правораздаването в България като държава в европейското пространство, изисква колективният управленски орган да продължи и надгради постигнатото до момента, но по начин, който да доближи правосъдието до хората и подобри ефективността и ефикасността на предоставяните услуги, а не да отдалечава този процес.

Въпреки отделни нагласи в съсловието, че ЕИСС е изцяло непригоден продукт, в системата са образувани стотици хиляди дела и положени

достатъчно много усилия за обучение на кадрите, които да работят с нея, поради което и споделям, че трябва да се търси начин за нейното рационализиране, но не и отхвърляне.

В тази връзка ЕИСС като средство за постигане на целта е необходимо да се доусъвършенства както в деловодната част, така и в статистическата. Би могло да се помисли и за оптимизиране структурата на електронните папки по делата, което да се обвърже с идентичен процес на визуализацията на делата в ЕПЕП.

Влизането в сила на измененията в чл. 51 от ГПК от 30.06.2022 г. касателно връчването на процесуални представители на страните, ще е следваща стъпка по пътя към дигитализация на процесите. От друга страна възможността страните /извън тези по чл. 50 ал.5 от ГПК/ да депозират изявления на хартиен носител безспорно ще остане с оглед гаранция правото на достъп до съд за субектите, които по една или друга причина не разполагат с капацитет да използват технологиите.

За улесняване на потребителите може да се помисли за актуализиране на обема от полезна информация (FAQ) - например за начините, по които могат да сезират правораздавателните органи, за възможността те да ползват съответните портали за сигурно електронно връчване и ЕПЕП, за ползите и рисковете към даден момент, защото липсата на подходяща информационна кампания също е спънка в общия процес на цифровизация.

Резонно е да се предвидят в съдилищата обособени места, където да има информационни видеоматериали или други такива.

Ще споделя, че за мен, макар това да не е на пръв поглед съществен проблем, не изглежда добре дори факта, че интернет страниците на съдилищата по структуриране еднакви, са напълно различни откъм съдържание, особено в секциите за полезна информация за потребителите, дължими такси за различните производства и полезни бланки. Тези различия се движат от пълна липса на информация до значителна по обем, но не разграничена по област на интереси. За пример ще посоча, че единици са съдилищата, които поддържат информация за възможността и начина на предоставяне на правна помощ, което за лицата със съответни потребности е може би най-съществения въпрос при намерение за сезиране на съдилищата. Би било добре следващия ВСС да положи усилия за изработването на

унифицирани стандарти за минималното съдържание на информацията на страниците на съдилищата, при необходимост с промени в Наредба № 6 за извършване на процесуални действия и удостоверителни изявления в електронна форма, която урежда и изискванията към интернет страниците.

При необходимост от законодателни промени, ВСС трябва да ползва правомощията си по ЗСВ за сезиране на другите власти.

Темата за електронното правосъдие е достатъчно обширна, а процесите изискват време, но ще завърша с това, с което започнах раздела, а именно, че дигитализацията на правосъдието е част от цялостна, всеобхватна стратегия, която преобразува начина, по който правосъдието се доставя на хората и на бизнеса, и процесът трябва да се доведе докрай.

VI. КОМУНИКАЦИЯ СЪС СЪДИЛИЩАТА

1. Постигнато до момента

През последните години, значителна част от колегите споделят, че кадровият орган като че ли работи за разрешаване на текущите, а и дългосрочните проблеми хаотично и без достатъчно адекватна комуникация с работещите в системата и при ненавременен търсене мнението на съдиите и служителите по наболелите въпроси на деня.

Като пример може да се посочи създаването на работни групи за разрешаване на вече генерирани проблеми, които могат да се избегнат превантивно. Съществените проблеми при първоначалното внедряване на ЕИСС са знакови и те наложиха над 170 версии за подобряването ѝ за период от година и половина, създаване на постоянна работна група с цел проследяване на процесите по оптимизация на ЕИСС, вместо да се предвиди достатъчно време за тестване на информационния продукт, преди въвеждането му.

По друг отлаган въпрос, който се налагаше ВСС разреши в рамките на мандата си, гласност и тласък за разрешаване бе даден в последните седмици от НПО, но се поиска становище на съдилищата за толкова кратко време, че съдиите не успяха да преценят адекватно аргументите „за“ и „против“. Става дума за отдавна разисквана тема за статута на магистрата и съществуващата

разлика в заплащането на труда на съдията от различните нива на системата, трябва ли да я има и в какъв размер. На вниманието на магистратите бяха предложени три примерни модела и се наложи да се сондират мнения, чрез спешно гласуване за един от тях така, щото беше на ръба да предизвика конфликти между колегите от инстанциите. Моето лично мнение е, че нито един от тези модели не се открояваше безапелационно и беше очевидно, че важни критерии като ранга на съдията, който е резонно да бъде съобразяван бяха намерили отражение, но за сметка на това се пренебрегнаха други също достатъчно важни: например тежест на разглеждани дела /в инстанциите/ и окончателност на постановените съдебни актове /ВКС и ВАС/. Затова и преобладаващото мнение след опита за по-широка дискусия през м. февруари беше, че е необходим задълбочен анализ на практиките в други държави при съобразяване на бюджетните рамки и след предоставяне на достатъчен срок на магистратите за изразяване на становище.

И като последен пример: твърде честото изискване на определена информация от съдилищата по един или друг въпрос без да се полагат усилия същата да се извлече чрез подаваните статистически данни или през служебния достъп, с който разполагат служителите във ВСС /например до ЕИСС/. Това създава, особено за административните ръководители на съдилищата и техните заместници допълнителен излишен ангажимент и налага преразпределяне на времеви ресурс на съответните служители, отговорни за систематизиране на статистическата информация. Нещо повече, в тази връзка трябва да се отчете, че статистическите таблици, които съдилищата попълват за полугодieto и за годината са с остаряло съдържание и ненужни компоненти. От друга страна не се попълват данни за производства, за които се изисква информация по линия на сътрудничеството между институциите в рамките на ЕС, което налага същата да се предоставя понякога чрез ръчен преглед на делата и извличане на информация. Накратко, не се осъзнава своевременно нуждата от определена статистическа информация и не се залага в информационните продукти механизъм за автоматично извличане.

2. Необходимост от надграждане

Всъщност, горепосочените примери съдържат и решенията – навременна комуникация с магистрати и съдебна администрация, предварително обсъждане, предоставяне на подходящ срок за изразяване на становища, приемане на нови статистически форми за отчет, които да съдържат достатъчната и необходима информация за работата на съдилищата, която би следвало да е конфигурирана по начин, който да позволява ясно разчитане на необходимите и достатъчни критерии за ефективно управление на процесите в правораздаването. Това може да се постигне единствено чрез оптимално планиране на приоритети и от друга страна текущи задачи, и изграждане на система за навременен контрол на изпълнението при съблюдаване на установените добри практики.

Позволявам си да завърша с цитат от Становище № 24 на КСЕС „Развитие на Съветите на съдебната власт и ролята им в независимите и безпристрастни съдебни системи“: *„Съдебната власт и другите държавни власти, политиците, медиите и гражданското общество трябва да работят всички заедно като част от дългосрочни усилия за повишаване на професионализма, прозрачността и етиката в съдебната власт, за да се превърнат правилата на хартия в култура на зачитане на независимостта на съдебната власт и върховенството на закона“*. Подкрепям становището, като в рамките на настоящата концепция не е възможно да се засегнат всички съществени въпроси, чието разрешаване стои пред Висшия съдебен съвет, още по-малко да се изчерпят тези, свързани с взаимоотношенията между кадровия орган и другите държавни власти, гражданското общество и медиите.

18.04.2022г.

Марија Терзийска